

stichting **forum** voor
stedelijke vernieuwing

NOVI EN NOVEX?

NOVI EN NOVEX?

Verslag Breed Beraad gehouden op 20 mei 2019

Drs. K.B. de Graaf / Studio Platz

INHOUD

VERSLAG	4
DEELNEMERS	10
AGENDA	12
ENKELE GEGEVENS OVER HET FORUM VOOR STEDELIJKE VERNIEUWING	15
BESTUUR & RAAD VAN ADVIES	19

VERSLAG

De Nationale Omgevingsvisie (NOVI) staat op het punt om – in ontwerp-vorm – gepubliceerd te worden. In dit document schetst het Rijk de stip op de horizon voor wat betreft de ontwikkeling van de fysieke leefomgeving in Nederland. Tijdens het Breed Beraad, dat werd voorgezeten door Co Verdaas (Waterschap Rivierenland/TU Delft), werd onderzocht hoe de ambities en de aanpak van de Rijksoverheid zich verhouden tot de opgaven die op de steden afkomen. Er is behoefte aan duidelijke richtinggevende uitspraken van het Rijk, zo bleek tijdens het Beraad. Daarbij is een onderscheid in schaalniveaus wel van belang: op locatieniveau is bemoeienis van het Rijk niet gevraagd, maar op regionaal en landelijk niveau is dat wel het geval. Waar gaat het in Nederland naar toe met verduurzaming, mobiliteit en verstedelijking – dat willen alle partijen graag weten, publiek en privaat. Ook omdat zij daar hun eigen investeringsplanning op af willen stemmen. De NOVI moet daartoe vergezeld gaan van een NOVEX: een Nationale Omgevingsvisie Extra, die de aanvulling vormt in termen van tijd, geld en organisatie. Hierbij kan de verkenning van ‘onorthodoxe bekostiging’ worden benut, die thans wordt uitgevoerd in opdracht van minister-president Rutte en de burgemeesters van Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht.

De Nationale Omgevingsvisie: inhoud en betekenis

Op 20 juni wordt de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) als ontwerp gepresenteerd. Projectdirecteur Emiel Reiding van het ministerie van BZK licht in zijn inleiding een tip van de sluier op over de inhoud van de visie en de principes die daarin worden gehanteerd. Daarbij wordt aangesloten op een traditie van eeuwen waarin de Nederlandse delta door mensenhanden is ingericht. Qua hoogteligging wellicht niet de meest ideale plek maar door de nabijheid van waterwegen wel volledig uitgebuit; Nederlanders bewegen zich over de hele wereld. Elke vierkante meter binnen de landsgrenzen is inmiddels ingericht en die opgave blijft bestaan: hoe kunnen we deze plek zó organiseren dat mensen hier goed kunnen blijven wonen, werken en verblijven? Het antwoord op die vraag kwam de afgelopen jaren in heel beperkte mate vanuit de Rijksoverheid. Veel taken en verantwoordelijkheden op ruimtelijk gebied zijn gedecentraliseerd naar provincies en gemeenten. Vanuit maatschappelijke organisaties, koepels en deze overheden klonk echter steeds luider de oproep: het Rijk moet weer aan tafel! Dit mede in het licht van de ontwikkelingen die op Nederland afkomen, zoals de energietransitie en verduurzaming, de woningbouwopgave en de mobiliteit. Het Rijk geeft nu gehoor aan deze oproep. Het startpunt voor het schrijven aan de Nationale Omgevingsvisie werd gevormd door aan alle departementen een wensenlijstje voor de inrichting van Nederland in te dienen. Elk van de wensen betekent een extra ruimtebeslag maar Nederland wordt voorsnog niet groter. Bij het Rijk bestaat niettemin de overtuiging dat het mogelijk is om tot een gecombineerde aanpak te komen.

Daartoe zijn in de NOVI allereerst vier prioriteiten benoemd:

- duurzaam economisch potentieel;
- ruimte voor klimaatverandering en energietransitie;
- sterke en klimaatbestendige steden en regio's;
- een toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied.

Hoe deze nationale belangen ten opzichte van elkaar worden afgewogen, wordt vervolgens situationeel bepaald: 'Rotterdam is nu eenmaal niet de Veluwe.' Ook worden drie principes daarbij betrokken:

- het combineren van functies gaat boven enkelvoudig ruimtegebruik. Dit fungeert als centraal element in de benadering van het Rijk en moet het mogelijk maken alle grote opgaven in Nederland kwijt te kunnen. Het betekent een belangrijke breuk met het verleden waarin gebieden in veel gevallen voor één functie werden bestemd: 'Functiemenging was zeker niet usance.';
- de kenmerken en identiteit van een gebied worden meegenomen. Hierbij gaat het erom dat er geen top-down blauwdruk door het Rijk wordt meegegeven. 'We kunnen ons de kritiek op voorhand al voorstellen: "Het Rijk maakt geen keuzes!" Dat klopt, het Rijk legt de kaders neer en per gebied geven partijen daar invulling aan.'
- het afwentelen van negatieve effecten moet worden voorkomen. Dit principe is meer technisch van aard en stipuleert dat er niet naar tijd, plaats en bepaalde groepen mag worden afgewenteld (zoals bij de gaswinning in Groningen bijvoorbeeld wel is gebeurd).

Aanwijzen van Perspectiefgebieden

Waar de NOVI een nationaal proces is – en permanent van aard – komen de regionale uitwerkingen in nauwe samenwerking met de vijf landsdelen tot stand. Zo ontstaan landsdekkend de 'Omgevingsagenda's', waarbij alle NOVI-onderwerpen aan bod komen en een aanpak wordt gevolgd die ook bij het MIRT is gevolgd. Op dat

moment komen ook concrete ontwikkelingslocaties op lokaal en regionaal niveau in beeld; deze zijn in de NOVI zelf nog niet benoemd.

Voor een aantal zeer complexe gebieden zullen Rijk en regio gezamenlijk aan de slag gaan, in navolging van de Sleutelprojecten. Bij sommige decentrale overheden ligt de aanwijzing van deze 'Perspectiefgebieden' gevoelig ('er wordt onderscheid gemaakt!') maar voor het Rijk is de aanpak goed verdedigbaar. Het werken vanuit de kaders biedt hier onvoldoende soelaas en het is noodzakelijk om te verkennen waar de bottlenecks zich bevinden (louter op het geld of mogelijk ook op een andere manier van werken). En om in het verlengde daarvan experimenteeruimte toe te wijzen, waarbinnen partijen oplossingen kunnen ontwikkelen.

Aan de hand van een aantal verleidelijke beelden uit de studie 'Stad van de Toekomst' (onlangs gepubliceerd door de BNA) laat Reiding zien welke thema's zoal aan de orde kunnen komen bij stedelijke ontwikkelingen. Daarbij is duidelijk dat niet alleen steden als Amsterdam en Utrecht de komende tijd zullen groeien; ook daarbuiten is sprake van een concentratie van functies in stedelijke regio's. De verbinding van verstedelijking en mobiliteit wordt naar verwachting essentieel voor het welslagen van de NOVI. Er zijn onvoldoende middelen beschikbaar om de bouw van 1 miljoen woningen voor 2030 te begeleiden met adequate investeringen in infrastructuur. Pas op termijn (2035) komt hier geld voor beschikbaar; het Infrastructuurfonds dat wél op korte termijn beschikbaar is, is lang niet groot genoeg om aan alle claims tegemoet te komen.

De aantallen die in de NOVI zijn genoemd, zijn gebaseerd op de best mogelijke prognoses (bevolkingsontwikkeling, woonvoorkeuren van huishoudens) tot 2040. De verstedelijkingsstrategie die het Rijk daarbij hanteert is niet zozeer juridisch-planologisch van aard. De insteek is, aldus Reiding, om vooral meer leefkwaliteit te realiseren. Onderwerpen als groen en gezondheid spelen daarbij net zo goed een rol. Binnenstedelijke verdichting heeft het primaat maar ook verstedelijking langs openbaar vervoersassen (zoals recent in beeld gebracht door de Verstedelijkingsalliantie Zuid-Holland) is eveneens denkbaar.

Het systeem achter de NOVI: tussen sturen en loslaten

In een eerste ronde met verduidelijkende vragen blijkt dat de aanwezigen vooral benieuwd zijn naar het 'systeem' achter de NOVI, rond een aantal hoofdthema's:

Hoe verhouden de nu nog vrij abstracte keuzes van de NOVI zich tot de factor tijd?

Hoe sluiten de afwegingsprincipes aan op de zeer urgente bouw van 1 miljoen woningen in de komende jaren? Daar zijn nú investeringen voor nodig, met name op het gebied van de genoemde binnenstedelijke mobiliteit. Er moet haast gemaakt worden. Zoals een aanwezige het uitdrukt: 'Combineren van functies is wellicht inderdaad beter maar als dat betekent dat er eerst vijf jaar moet worden nagedacht, dan gaat de wachttijd voor een betaalbare woning daarvan niet omlaag. We moeten meters maken!' Dit is inderdaad een 'klem', zo wordt aangegeven vanuit het Rijk. Met een zeker tempo moeten de locaties voor woningbouw worden aangewezen en het maken van plannen moet nú beginnen. Tegelijkertijd moet het voorstel voor het aanwijzen van de perspectiefgebieden eerst de finale tekst van de ontwerp-NOVI maar zien te halen en vervolgens moeten de locaties nog concreet worden aangewezen. Overigens gaat het in de NOVI nadrukkelijk om meer dan alleen het wonen in binnensteden. Er wordt ook rekening gehouden met bijvoorbeeld het ruimtebeslag van de (circulaire) economie. Ook haven- en industriegebieden zijn benoemd als belangrijk; opgepast moet worden dat deze te snel worden weggegeven ten faveure van woningbouw. Het is bijvoorbeeld verleidelijk om nu het westelijk havengebied in Amsterdam op te geven, maar op termijn kunnen deze gebieden – met wijzigende mondiale goederenstromen – weer heel hard nodig zijn.

Hoe is in de NOVI omgegaan met bepaalde ontwikkelingen – bijvoorbeeld op technologisch gebied – die de komende tijd te verwachten zijn?

Heeft het bijvoorbeeld nog wel zin om in te zetten op grootschalig zon op daken, wanneer op enige termijn nieuwe technieken te verwachten zijn (folies bijvoorbeeld) die zouden kunnen leiden tot een heel ander ruimtebeslag? Blijven mensen nog wel in de buurt van hun werk wonen of gaan ze straks met behulp van de zelfrijdende auto en snelle treinverbindingen heel andere keuzes maken? Een ander voorbeeld is de verhouding tussen windenergie op land en nieuwe vliegroutes in het luchtruim: wat is de ruimte die het Rijk in dit verband wil meegeven? Wat wordt ingekaderd en wat niet? Bij het schrijven van de NOVI zijn dergelijke onzekere trends niet meegenomen, omdat er geen beleid op gemaakt kan worden. Onderbouwingen voor deze onderwerpen zijn op dit moment moeilijk te maken. Maar omdat de NOVI nadrukkelijk een 'levend' document is (vandaar ook de presentatie op internet en niet in boekvorm) kunnen ze op termijn wel alsnog verwerkt worden. Nadrukkelijk heet de NOVI daarom ook niet een 'nota'; de aanpasbaarheid staat mede voorop. Nieuwe inzichten die op een later moment worden verkregen, worden op dat moment ingevoegd. In die zin begeleidt

de NOVI de permanente verbouwing van Nederland en is hij nooit 'af'. Het Rijk zet met de ontwerp-NOVI een eerste stap in het debat ('Hij is voor 75 procent gereed.') en wil daarbij nu vooral reguleringszekerheid bieden op thema's als verstedelijking en verduurzaming. Samen met andere overheden en marktpartijen moet vervolgens de richting verder worden bepaald: 'We hebben partijen nodig die ermee aan de slag willen gaan, vanuit een positieve insteek.' Het Rijk wordt op dit punt geadviseerd om de status van de NOVI goed duidelijk te maken en aan te geven hoe het traject er nu de komende jaren verder uitziet ('Dat helpt bij de landing in het veld.').

In hoeverre kan een nationale visie überhaupt ontkomen aan een top-down-achtige insteek?

Is dat reëel? Er wordt toch richting gegeven? Ook hier is sprake van een 'klem' en een grijs gebied: het Rijk wil zeker niet meer tot in detail zaken voorschrijven maar aan de andere kant is er wel een noodzaak om op bepaalde onderwerpen knopen door te hakken. Het is lastig een eenduidig antwoord op deze vraagstelling te formuleren. Het vinden van een evenwicht tussen 'de trends volgen' en 'in de lead zijn' is niet eenvoudig. Het Rijk verwacht in dit verband veel van het werken met de 'perspectiefgebieden'. Deze zullen onder meer duidelijk maken hoe de drie afwegingsprincipes in de praktijk uitpakken. Departementen zullen hierbij gebiedsgericht en integraal samenwerken en dat is echt een vernieuwing ten opzichte van de Vierde Nota. De eerste voortekenen van deze nieuwe aanpak zijn al zichtbaar in de 'Woondeals' die momenteel met de stedelijke regio's worden gesloten: ze zijn een voorbode van een nieuwe manier van samenwerken met het Rijk. Ook de gesprekken van de G4 met het Kabinet over meer onorthodoxe bekostigingsstructuren vallen hieronder: hoe om te gaan met onrendabele toppen en de kosten van infrastructuur, kan er voorbij de traditionele sector- en departementsgrenzen worden gekeken, zijn er slimmere ingrepen mogelijk dan de bekende 'fondsvorming'? Dit zal stevig 'omdenken' vergen. De uitkomsten hiervan kunnen mogelijk de basis leggen voor de Nationale Omgevingsvisie *Extra* (NOVEX); het uitvoeringsgerichte addendum over organisatie en geld, dat bij de NOVI gevoegd kan worden.

De roep om 'visie': legitiem en haalbaar?

Richting geven aan de korte en de lange termijn, in een samenleving die steeds complexer is en waarin de ontwikkelingen steeds sneller lijken te gaan (inclusief de conjuncturele wisselingen): hoe legitiem is die vraag? Kunnen we dat eigenlijk redelijkerwijs wel vragen van het Rijk? We leven inmiddels niet meer in de overzichtelijke jaren zestig van de vorige eeuw, toen de Tweede Nota RO het licht zag. Daarover gaat het in het eerste deel van de discussie. 'Kunnen we meer doen dan intelligent vooruit struikelen?', zoals een aanwezige het verwoordt. Algemeen wordt erkend dat het geen eenvoudige opgave is om ver vooruit te kijken en een stevige stip op de horizon te plaatsen ('Niemand kan de toekomst voorspellen'). Er is namelijk ook behoefte aan flexibiliteit en het kunnen inspelen op nieuwe inzichten. Het meer procesmatige karakter van de NOVI sluit daarbij aan en dat wordt ook wel onderschreven. Maar hoe kan dan bevorderd worden dat de principes uit de NOVI krachtig worden opgepakt, onder meer door de stedelijke regio's? Proces is namelijk goed, zo wordt gezegd, 'maar resultaat is beter'. Een suggestie die wordt gedaan: doe daar als Rijk een gerichte 'uitvraag' op en bevorder zo de totstandkoming van lokale 'coalitions of the willing'. Stedelijke gebieden die zich als eerste melden met creatieve ideeën melden krijgen dan voorrang. Financiering zal dan ook geen probleem meer zijn ('We zijn echt niet arm in dit land!'), als de wil zich eenmaal aftekent. Het zou wel een breuk betekenen met de 'one size fits all'-praktijk die we lang in Nederland gekend hebben en waarin verdelende rechtvaardigheid centraal stond. 'Durven we op deze manier het verschil te maken?' Met name koepels van lagere overheden hebben aantoonbaar moeite met een dergelijke gedifferentieerde benadering. 'Situationeel maatwerk in onze rechtsstaat is lastig; dat wordt nog wel een zoektocht.' Een advies dat in dit verband wordt gegeven: baseer de keuze voor de Perspectiefgebieden op twee criteria, namelijk 'waar kan het?' en 'waar moet het?' Waar beide assen dan samenvallen bestaat de grootste kans op succes.

Schaalniveaus van bemoeienis

In het verlengde hiervan wordt gepleit voor het introduceren van 'schaalniveaus van bemoeienis'. In samenhang daarmee is sprake van een hiërarchie in besluiten: voor een aantal besluiten is steun vanuit bijvoorbeeld gemeenten nodig. Maar voor een aantal andere kan het Rijk – en daarbinnen BZK – geheel zelfstandig voorstellen doen en 'nog niet eerde bedachte zaken willen'. Een voorbeeld: het Rijk moet zich niet willen bemoeien met de inrichting van concrete locaties zoals de Binckhorst. Maar door krachtige uitspraken te doen over de ruimtelijke ontwikkeling van Nederland als geheel (hoofdinfrastructuur, luchthavens, havens, alternatieve energiebronnen, et cetera) zorgt het Rijk er wel voor dat de zo gewenste stroom aan *hardcore* investeringen op gang komt. 'Als het Rijk dat niet doet, komt het lokaal ook niet voor elkaar.' Vanuit

gemeentelijke hoek wordt dit pleidooi ondersteund: pas op met vrijblijvende woorden, benoem de zaken klip en klaar. Zo krijgen binnenstedelijke gebiedsontwikkelingen bijvoorbeeld meer kans wanneer uitbreidingsbouw in verder weg gelegen polders wordt tegengehouden. Een schaalniveau hoger betekent een keuze voor verstedelijking bij OV-locaties dat ontwikkelingen rondom stationsgebieden een steun in de rug krijgen. 'Als het Rijk zegt: dát is de ruimtelijke drager waarop we inzetten, ook regionaal, dan geeft dat letterlijk en figuurlijk richting en houvast. Wij kunnen dan ook de programma's op dit soort locaties fors opplussen.'

Bijpassen met extra geld

Naast deze planologische helderheid op inhoud zal het Rijk bij moeten passen met extra geld, zo wordt geconcludeerd. Het is bijvoorbeeld ondoenlijk om de kosten van de ontsluiting van binnenstedelijke gebiedsontwikkelingen alleen op het bordje van de betrokken gemeenten te leggen; zeker niet in een tijd waarin gemeenten op het sociale domein tegen overschrijdingen aanlopen. Hun investeringsvermogen via de gemeentelijke begroting wordt daar direct door aangetast ('Als wij 10 miljoen extra voor de jeugdzorg moeten uittrekken, kunnen we daarmee niet 40 à 50 miljoen aan private investeringen uitlokken.'). De suggestie wordt al gedaan om een deel van het begrotingsoverschot hiervoor in te zetten. Ook omdat de praktijk uitwijst dat stedelijke infrastructuurprojecten de neiging hebben financieel uit de pas te lopen, zoals recent bij de overschrijdingen van de overbouwning bij de Zuidas in Amsterdam te zien was.

Een krachtig Rijksbod helpt ook de investeringscapaciteitsplanning van de markt vooruit, zo wordt gezegd. 'Marktpartijen hebben investeringshardheid nodig en de NOVI moet deze bieden.' Niet in de laatste plaats zal een (voor)investerende rol van het Rijk op het hogere schaalniveau (een aantrekkelijk Nederland) ook helpen om het consumentenvertrouwen overeind te houden en zo – indirect – de bouw van 1 miljoen woningen mogelijk te maken. 'Met een investering van 300.000 euro per woning gaat het om een investeringsom van 300 miljard euro – dat is een enorme hefboom. De kunst is om zo te investeren dat dit bedrag op tafel komt.'

De NOVI is nog niet verschenen – maar heeft nu al doorwerking

Wie de schaalniveaus afloopt komt zo op een sterke landelijke strategie, die regionaal/provinciaal met Omgevingsagenda's wordt uitgewerkt, waarna partijen lokaal elkaar vinden in Woondeals en andere afsprakenkaders. Ervaringen in steden als Groningen wijzen inmiddels uit dat een Woondeal uitnodigend werkt voor andere partijen om op aan te haken, tot en met de provincie aan toe. 'De ambitie die daarin is verwoord kan alleen slagen wanneer iedereen verantwoordelijkheid neemt, ook aan overheidskant.' In die zin werpt het gedachtengoed van de NOVI al op een positieve manier haar schaduw vooruit. In de Woondeals die de afgelopen tijd zijn afgesloten, zit ook het eerdergenoemde element van de 'coalition of the willing' in zekere zin al besloten: zonder lokale gedrevenheid komen deze niet tot stand. Ook de eerste verstedelijkingsallianties die zich aandienen, ademen deze sfeer. Hetzelfde moet gaan gelden voor de perspectiefgebieden, zo wordt vanuit het Rijk aangegeven: deze aanpak werkt alleen als partijen (in casu individuele gemeenten met marktpartijen) het willen. Het onderhandelingsmodel moet dan wel plaats maken voor een alliantiemodel. Dat geldt overigens ook op gebiedsniveau, zo geeft een aanwezige aan (en haalt daarbij het voorbeeld aan van de locatie waar dit Breed Beraad zich bevindt: de Binckhorst): partijen moeten over de grenzen van hun eigen 'plot' heen kijken en de samenwerking zoeken. Anders komen de gewenste investeringen in wonen, werken maar ook de voorzieningen (zorg, voldoende huisartsen) niet tot stand. Er is behoefte aan gezamenlijke agenda's, waarbij werelden worden verbonden maar partijen wel voldoende bewegingsruimte houden.

NOVI moet partijen uitdagen

Een van de aanwezigen merkt dat de NOVI al enige tijd op deze manier doorwerkt in de praktijk van gebiedsontwikkeling: er is veel aandacht voor hoe partijen gezamenlijk ambities voor elkaar kunnen brengen, door allerlei (soms onverwachte) coalities te sluiten. 'We mogen alvast oefenen, dat is de sfeer in het land. Er is sprake van veel creativiteit.' Zo zijn sommige waterschappen nu bijvoorbeeld actief bezig met de energietransitie, een onderwerp waar ze eerder ver vandaan bleven. De GGD bemoeit zich volop met het thema gezondheid en dat geldt ook voor Staatsbosbeheer, dat zich stort op het groen in de stad. Deze en andere partijen hebben soms wel een duwtje nodig om in beweging te komen; daarbij helpen dan krachtige richtinggevend uitspraken van het Rijk ('In 2030 van het gas af.'). In dat verband helpt het weinig om louter een exegese te plegen op de tekst van de NOVI: het gaat erom welke effecten ermee worden bereikt. 'Daag mensen uit om vernieuwende plannen te komen, zoals bij de Sleutelprojecten ook gebeurde.' Het Rijk kan hier zelf ook een bijdrage aan leveren, door voor een exemplarisch stukje Nederland aan 'point fact finding' te doen: onderzoek bijvoorbeeld tot hoe ver het combineren van functies werkelijk kan gaan (bijvoorbeeld

zonnepanelen, distributiehallen, circulariteit en industriële activiteiten in de mix). 'En haal daar direct ook de ingenieurs en rekenmeesters bij om te toetsen op maakbaarheid en haalbaarheid.'

Voorzitter Co Verdaas sluit het Breed Beraad onder dankzegging aan BZK voor de presentaties over de NOVI en de daaropvolgende discussie: 'Koester het feit dat je bezig bent, de principes uit de NOVI geven een steun in de rug om de grote en complexe opgaven die voor ons liggen mee te lijf te gaan. Er zijn nog volop dilemma's en paradoxen, maar zolang daarvan sprake is blijven we in ieder geval met elkaar in gesprek!'

DEELNEMERS

Marcel Bayer	ROM
Hilde Blank	BVR Adviseurs Ruimtelijke Ontwikkeling / AM Concepts
Hermineke van Bockxmeer	Gemeente Rotterdam
Wienke Bodewes	Bodewes&Bodewes / Forum SV
Bert van Delden	Ministerie van BZK / Forum SV
Arthur van Dijk	Provincie Noord-Holland
Arjan Dingsté	UNStudio
Maarten van Duijn	Heijmans Vastgoed
Carolien Gehrels	Arcadis / Forum SV
Kees de Graaf	Studio Platz
Henk Jagersma	Gemeente Amsterdam
Patrick Joosen	BPD
Erik Jan van Kempen	Ministerie van BZK
Karin Laglas	Ymere / Forum SV
Bert Popken	Gemeente Groningen
Emiel Reiding	Ministerie van BZK
Roeland van der Schaaf	Gemeente Groningen
Maarten Veeger	Gemeente Zwolle
Co Verdaas	Waterschap Rivierenland / TU Delft
Bart Vink	Ministerie van I&W
Christa van Vlodrop	Forum voor Stedelijke Vernieuwing

AGENDA

Geannoteerde agenda voor het Breed Beraad over het thema 'Novi en Novex?' dat op maandag 20 mei 2019 van 17.00 uur - 21.30 uur wordt gehouden bij Glaswerk, Fokkerkade 14 in Den Haag.

Achtergrond

In ons land is, net als elders in de wereld, sprake van structurele economische en demografische groei van stedelijke gebieden. Dit gaat onder meer gepaard met een stevige groei van de mobiliteitsbehoefte. In combinatie met enkele ingrijpende transitie, die nopen tot forse ruimte vragende investeringen, leidt een en ander ertoe, dat de in ons land beschikbare ruimte en aanwezige duurzame leefomgevingskwaliteit in toenemende mate onder druk komen te staan.

In dit licht wordt steeds nadrukkelijker aangedrongen op de ontwikkeling van een inspirerende, robuuste en breed gedragen visie op de ontwikkeling van ons land. Een visie die zowel richting geeft aan ruimtelijke afwegingen en de borging van duurzame omgevingskwaliteit als publieke en private partijen en burgers in staat stelt toekomstbestendige investeringsbeslissingen te nemen. Niet los hiervan neemt ook de behoefte aan concrete handelingsperspectieven, inclusief een beeld van de bekostigingsmogelijkheden hiervan, sterk toe.

Door een omschrijving van de gewenste ontwikkeling van de fysieke leefomgeving in de zogenoemde Nationale Omgevingsvisie (Novi) beoogt het kabinet in deze behoeften te voorzien. Het is allereerst de bedoeling dat in de Novi een toekomstperspectief en een indicatie van waar ruimte voor wordt geboden of juist moet worden ingeleverd worden gepresenteerd. Hiernaast heeft het kabinet aangekondigd dat in de Novi onder meer specifieke gebieden met (een cumulatie van) zeer complexe omgevingsopgaven worden aangewezen als perspectiefgebieden. Naar verwachting publiceert het kabinet een eerste concept van de Novi rond de zomer van dit jaar.

Gesprekspunten

Tegen de hiervoor geschetste achtergrond zullen in het Breed Beraad tenminste de volgende gesprekspunten aan de orde worden gesteld:

1. Wat is er te zeggen over de (on)mogelijkheden, betekenis en inhoud van een -bij voorkeur inspirerend, robuust en breed gedragen- visie op de ontwikkeling van ons land?
2. Waar dient, als mede in het licht van de ontwikkeling van onze steden en de grote transitie-opgaven van deze tijd de grenzen van meervoudig ruimtegebruik in zicht zijn, de komende periode ruimte voor te worden geboden en waarvoor moet juist ruimte worden ingeleverd en hoe kan een dergelijke afweging worden geïnstrumenteerd?
3. Wat is de betekenis van de term 'perspectiefgebied', welke kansen biedt de beoogde selectie van deze gebieden en welke gebieden komen hiervoor in aanmerking?
4. Moet, naast een afgestemde inzet van reguliere, bestaande rijksbudgetten (zoals het infra/mobiliteitsfonds), worden voorzien in een afzonderlijk 'Novex-investeringsbudget' (zoals indertijd het Vinex-budget ten behoeve van de uitvoering van de Vino)?

Agenda

- 17.30 uur Welkomstwoord door Bert van Delden (namens het bestuur van Forum SV)
- 17.35 uur Opening door Co Verdaas (voorzitter van dit Breed Beraad)
- 17.45 uur Presentatie ontwerp-Novi door Emiel Reiding (directeur Novi Ministerie van BZK)
- 18.15 uur Ruimte voor vragen
- 18.30 uur Break
- 19.15 uur Gedachtenwisseling over visie en dilemma's
(gesprekspunten 1 & 2)
- 20.15 uur Gedachtenwisseling over perspectiefgebieden en bekostiging
(gesprekspunten 3 & 4)
- 21.15 uur Afronding door Co Verdaas
- 21.25 uur Slotwoord door Bert van Delden

ENKELE GEGEVENS OVER HET FORUM VOOR STEDELIJKE VERNIEUWING

De stichting Forum voor Stedelijke Vernieuwing - opgericht in 1983 - stelt zich ten doel een bijdrage te leveren aan het inzicht in de specifieke positie en de sterke en zwakke punten van de stad. In samenhang daarmee wil het Forum voor Stedelijke Vernieuwing de ontwikkeling stimuleren van een stedelijk vernieuwingsbeleid, dat is gericht op de bestrijding van sociale en materiële verpaupering en op een (re)vitalisering van de initiërende en stimulerende functies die de steden op velerlei gebied voor uiteenlopende betrokkenen (kunnen) vervullen. Dit betekent dat het Forum voor Stedelijke Vernieuwing, naast de stedelijke fysieke omgeving, ook de stedelijke economische structuur, het sociaal-culturele klimaat in de steden en de organisatie van het bestuur van de steden tot zijn aandachtsgebied rekent.

Het Forum voor Stedelijke Vernieuwing is opgericht ten behoeve van alle organisaties en personen die bij de stedelijke vernieuwing zijn betrokken. Derhalve behoren niet alleen overheidsorganisaties, politici en ambtenaren, maar ook (vertegenwoordigers van) private organisaties, publicisten, wetenschappers en 'stedelingen' tot de doelgroep van het Forum voor Stedelijke Vernieuwing.

In algemene zin probeert het Forum voor Stedelijke Vernieuwing zijn doelstelling te realiseren door te functioneren als platform voor de tot zijn doelgroep behorende organisaties en personen. Het Forum voor Stedelijke Vernieuwing organiseert daartoe allereerst zogenaamde Breed Beraden. Tijdens de Breed Beraden wordt door een per beraad wisselend gezelschap van personen, die betrokken zijn bij de stedelijke vernieuwing, gesproken over ontwikkelingen, problemen en strategieën die van belang zijn voor de revitalisering van de steden.

Thema's Breed Beraden:

- economische revitalisering van de steden
- sociale en culturele revitalisering van de steden
- stedelijke vernieuwing en bestuurlijk-financiële verhoudingen
- stedelijk beheer
- stedelijke vernieuwing en informele economie
- stedelijke vernieuwing en openbare orde en veiligheid
- investeren in de stad
- public-private partnership
- flexibilisering van de geldstromen in de volkshuisvesting
- stedelijke vernieuwing en de randstad
- stedelijke vernieuwing en stadsvernieuwing in de jaren negentig
- publiek-private samenwerking bij de ontwikkeling van stedelijke vernieuwingsprojecten in middelgrote steden
- de financiering van de volkshuisvesting in de jaren negentig
- naar een actief, integraal beheer van de na-oorlogse wijken
- stedelijke vernieuwing en het bestuur in grootstedelijke gebieden
- stedelijke vernieuwing en de bestrijding van sociale en materiële verpaupering
- stedelijke vernieuwing in de periode 1990 - 1994
- stedelijke vernieuwing en architectuur
- stedelijke vernieuwing en milieubeheer
- stedelijke vernieuwing en de ontwikkeling van woningen in de sociale marktsector
- de relatie tussen gemeenten en woningcorporaties op lokaal niveau
- gerichte intensivering van ruimtelijke investeringen: mogelijkheden en beperkingen
- stedelijke vernieuwingsprojecten: hoe verder?
- de communicatie van de stedelijke vernieuwing
- financiële verhouding tussen de centrale overheid en de stedelijke overheden
- de toekomst van de knooppunten
- 'Belstato'
- stedelijke vernieuwing en projectontwikkeling
- stedelijke vernieuwing en de multiculturele stad
- beweeglijke burgers en stedelijke vernieuwing

- Europese eenwording, veranderende verzorgingsstaten en de stedelijke en bestuurlijke inrichting in Nederland
- stedelijke vernieuwing en openbaar vervoer
- het beeld van de VINEX-locaties
- de consequenties van het nieuwe beleid inzake perifere en grootschalige detailhandels-vestigingen voor de binnensteden
- stedelijke vernieuwing en de ontwikkeling van vraag en aanbod op het gebied van de volkshuisvesting
- stedelijke vernieuwing en het nieuwe Grote Stedenbeleid
- de herontwikkeling van vroeg-naoorlogse wijken
- de ontwikkeling van de IJ-oever
- stedelijke vernieuwing, vergrijzing en modernisering van de ouderenzorg
- stedelijke vernieuwing en de vernieuwing van het bestuur
- Zuidvleugel van de Randstad
- investeren in de bereikbaarheid van de steden
- herijking Belstato: de stedelijke vernieuwings- en beheeropgave in perspectief
- stedelijke vernieuwing en publiek-private samenwerking: voortschrijdende inzichten?
- stedelijke vernieuwing, materiële armoede en sociaal isolement
- stedelijke vernieuwing en Nederland 2030
- stedelijke vernieuwing en de 24-uurs economie
- stad zonder horizon
- investeren in stedelijke gebieden
- aan het werk met het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
- TNL: kansen en bedreigingen voor de vernieuwing van onze steden
- de educatieve stad
- ruimtelijke ontwikkeling en stedelijke vernieuwing
- sociaal investeren in steden
- de toekomstige ordening in de woonsector
- stedelijke vernieuwing en grondbeleid
- Het Nationaal Verkeers- en Vervoersplan en stedelijke vernieuwing
- stedelijke vernieuwing en ICT
- de stad in de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening
- Utrecht West in perspectief
- stedelijke vernieuwing en het MKB
- betekenis en kansen van het plan Amsterdam-Zuidas
- stedelijke vernieuwing en veiligheid
- wonen
- ruimte voor mobiliteit
- ontwikkelingsperspectieven Almere
- stedelijke vernieuwing, ruimtelijke ordening en water
- Rotterdam en stedelijke vernieuwing
- stedenbaan
- de vernieuwing van de verhouding tussen corporaties en overheid vanuit praktisch perspectief
- ZaanDrecht - de Hollandse waterstad in transformatie
- over de betekenis van plekken
- de vernieuwing van de rijksbemoedening met het wonen: tussen Marx en markt
- elektriserende netwerken
- vergrijzing, wonen, zorg en participatie
- ruimtelijke ordening in perspectief
- stedelijke vernieuwing en krimp
- stad & filosofie
- stedelijke vernieuwing en waardeontwikkeling: naar een vernieuwing van het spel, de spelers en de spelregels
- 'volkshuisvesting op een tweesprong'
- Rotterdam-Zuid
- ontwikkeling commercieel middensegment huurmarkt
- wonen, zorg en pensioenen

- wonen, zorg en pensioenen (follow up)
- corporaties
- volkshuisvesting in beweging
- stedelijke vernieuwing en ontwikkelingen in het sociale domein
- projectontwikkelaars en stedelijke vernieuwing
- ruimtelijk-economische ontwikkelingen en stedelijke vernieuwing
- toenemende contrasten: demografie en stedelijke ontwikkeling
- agenda stad
- potentie van erfgoed in stedelijke ontwikkeling
- nieuwe verhoudingen tussen gemeenten en corporaties
- casus Amsterdam
- klimaatadaptatie in de stad
- de etende stad
- investeren in stedelijke regio's
- energietransitie in de bestaande sociale woningvoorraad: stadsvernieuwing 3.0?
- technologie en de stad
- wonen, werken en mobiliteit in de Randstad: ov op weg naar 2035
- wonen en (ouderen)zorg
- corporaties naar een volgende fase
- stadsvernieuwing 3.0?

Thema's studiedagen en symposia:

- stadsvernieuwing opnieuw bezien
- stadsvernieuwingsrapportage
- public-private partnership
- investeren in stedelijke vernieuwing
- de financiering van de volkshuisvesting in de jaren negentig
- de stad in de samenleving: ontbinding en vernieuwing
- internationalisering en stedelijke cultuur
- stedelijke vernieuwing en stedenbouw
- 1983 - 2008 25 jaar breed beraad over de stad
- 'Darwin in the city'
- bouwteam
- 'de gevleugelde stad' lustrumviering 30 jaar Forum voor Stedelijke Vernieuwing
- 're-inventing Paris' lustrumviering 35 jaar Forum voor Stedelijke Vernieuwing

Publicaties:

- stadsvernieuwing opnieuw bezien
- public-private partnership
- investeren in stedelijke vernieuwing
- volkshuisvesting gewogen
- financiële prikkels voor actieve steden
- de stad in de samenleving: ontbinding en vernieuwing
- opstellenbundel over stedelijke ontwikkelingen
- internationalisering en stedelijke cultuur
- mijn plek in de stad, 20 jaar Forum voor Stedelijke Vernieuwing
- investeren in stedelijke vernieuwing - niet bij steen alleen
- 1983 - 2008 25 jaar breed beraad over de stad

De activiteiten van het Forum voor Stedelijke Vernieuwing worden mogelijk gemaakt door financiële bijdragen van vele bij de stedelijke vernieuwing betrokken partijen (rijk, provincies, steden, bouwondernemingen, projectontwikkelingsmaatschappijen, institutionele beleggers, onderzoeksinstituten en cetera).

BESTUUR & RAAD VAN ADVIES

Bestuur:

Drs. M.J. van Rijn	Voorzitter Raad van Bestuur Reinier Haga Groep	voorzitter
Ir. W.J. Bodewes	vh Algemeen Directeur Amvest	penningmeester
Prof. dr. J.J.M. Hemel	Bijzonder hoogleraar Grootstedelijk Problematiek Wibautleerstoel UvA /Strategic Planning Specialist Gemeente Amsterdam	secretaris
Drs. C.G. Gehrels	European Cities Director Arcadis	lid
Ir. K. Laglas	Directievoorzitter Ymere	lid
Ir. M. de Langen	Bestuursvoorzitter Stadgenoot	lid
D.P. Stuurman	Stedelijk Directeur Sociaal Gemeente Amsterdam	lid
Drs. A.Th. van Delden	Plv. Directeur-Generaal Bestuur en Wonen Ministerie van BZK	adviseur

Raad van Advies:

Drs. E.M. Agricola	Gemeente Amsterdam
Ing. J.Th. Blok	Blok&Ko
Drs. M.C.A. Blom	Rijkswaterstaat
Drs. C.B. van Boven	Woonzorg Nederland
Prof. ir. K.W. Christiaanse	KCAP Architects&Planners
A.Th. Duivesteijn	City Planning, Architecture and Urban Policy
P. van der Gugten	Heijmans Vastgoed
Drs. R. Haans	de Alliantie
Drs. T.H. van Hoek	EIB
Ing. R.R. Huikeshoven MRE	AM
Ir. A. Huntjens	Pré Wonen
M. Jacobs	Gemeente Tilburg
Em. prof. dr. L.A. de Klerk	Universiteit van Amsterdam
Drs. ing. W.M.K. Krzeszewski	Staedion
Drs. ir. K. Leonard	Gemeente Maastricht
Drs. N.D.E. Maarsen MRE	Syntrus Achmea RE&F
Drs. M.B.T. Molenaar	Woonstad Rotterdam
H. Platte	Parteon
Drs. G.R. van Randeraat	SITE urban development / MCD
J.W. Remkes	
Drs. B.A. Revis	Gemeente Den Haag
R. van der Schaaf	Gemeente Groningen
Drs. A.J.M. Schakenbos	Vestia
Prof. dr. P. Schnabel	Universiteit Utrecht / Eerste Kamer der Staten-Generaal
Drs. D.J. Tijl	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Ir. P.O. Vermeulen	
Drs. D.J. van der Zeep	Portaal
Ing. J.P. van Zomeren	ERA Contour